

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति स तपोऽतप्यत स
सर्पानसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स द्वितीयम-
तप्यत स वयांस्यसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स
तृतीयमतप्यत स एतं दीक्षितवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स
प्रजा असृजत यत्तपस्तप्त्वा दीक्षितवादं वदति प्रजा एव
तद्यजमानः (१)

सृजते यद्वै दीक्षितोऽमेध्यम्पश्यत्यपास्माद्दीक्षा क्रामति
नीलमस्य हरो व्येत्यबद्धम्मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाः
श्रेष्ठो दीक्षे मा मां हासीरित्याह नास्माद्दीक्षापं क्रामति नास्य
नीलं न हरो व्येति यद्वै दीक्षितमभिवर्षति दिव्या आपो-
ऽशान्ता ओजो बलं दीक्षाम् (२)

तपोऽस्य निर्घन्त्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त बलं धत्त मा मे
दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव सर्वमात्मन्धत्ते नास्यौजो

बलं न दीक्षां न तपो निर्घन्त्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता सो-
ऽस्मादेतरहिं तिर इव यरहि याति तर्माश्वरं रक्षांसि
हन्तोः (३)

भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरता ते अस्त्वित्याह
ब्रह्म वै देवानाम्बृहस्पतिस्तमेवान्वारभते स एनं
सम्पारयत्येदमगन्म देवयजनं पृथिव्या इत्याह देवयजनं
ह्येष पृथिव्या आगच्छति यो यजते विश्वे देवा यदजुषन्त
पूर्व इत्याह विश्वे ह्येतदेवा जोषयन्ते यद्वाह्यणा ऋक्सामाभ्यां
यजुषा सन्तरन्त इत्याह रक्सामाभ्यां ह्येष यजुषा सन्तरति
यो यजते रायस्पोषेण समिषा मदेमेत्याहाशिषमेवैतामा
शास्ते॥ (४)

यजमानो दीक्षां हन्तोर्ब्राह्मणाश्चतुर्विंशतिश्च॥ [१]

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष तेँतैरष्टुभो
जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानां साम्राज्यं
गच्छेति मे सोमाय ब्रूताद्यो वै सोमं राजानं साम्राज्यं
लोकं गमयित्वा क्रीणाति गच्छति स्वानां साम्राज्यं
छन्दांसि खलु वै सोमस्य राज्ञः साम्राज्यो लोकः

पुरस्तात्सोमस्य क्रयादेवमभि मन्त्रयेत् साम्राज्यमेव (५)

ए॒नं लो॒कं ग॑मयित्वा क्री॑णाति गच्छ॑ति स्वाना॒ꣳ साम्रा॑ज्यं
यो वै ता॑नून॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति ब्रह्म॒वादि॑नो
वद॑न्ति न प्रा॒श्नन्ति॑ न जु॒हुत्य॑थ कं ता॑नून॒प्रं प्रति॑ तिष्ठ॒तीति॑
प्र॒जाप॑तौ म॒न॒सीति॑ ब्रूया॒त्रिर॑व जिघ्रेत्प्र॒जाप॑तौ त्वा॒ म॒न॑सि
जुहो॑मीत्येषा वै ता॑नून॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति
यः (६)

वा अ॒ध्व॒र्योः प्र॑ति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति यतो॒
म॒न्ये॒तान॑भिक्रम्य हो॒ष्यामी॑ति॒ तत्तिष्ठ॑न्ना श्रा॒वये॑देषा वा
अ॒ध्व॒र्योः प्र॑ति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति यद॑भिक्रम्य
जुहु॑यात्प्रति॒ष्ठाया॑ इ॒या॒त्तस्मा॑त्समा॒नत्र॑ तिष्ठ॑ता हो॒त॒व्यं
प्रति॑ष्ठित्यै यो वा अ॒ध्व॒र्योः स्वं वेद॑ स्ववा॒नेव॑ भ॒वति॑ सु॒गवा॑
अ॒स्य॒ स्वं वा॑य॒व्यम॑स्य (७)

स्वं च॑म॒सोऽस्य॒ स्वं यद्वा॑य॒व्यं वा च॑म॒सं वा-
ऽन॑न्वार॒भ्याश्रा॑वये॒त्स्वादि॑या॒त्तस्मा॑दन्वा॒र॒भ्याश्रा॑व्यः॒ꣳ स्वादे॒व
नैति॑ यो वै सोम॒मप्र॑तिष्ठाप्य स्तो॒त्रमु॑पाक॒रोत्य॑प्रतिष्ठितः
सोमो॒ भव॑त्यप्रतिष्ठितः स्तोमोऽप्रतिष्ठितान्युक्थान्यप्रतिष्ठितो

यजमानोऽप्रतिष्ठितोऽध्वर्युर्वायव्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा
 चमसोऽस्य प्रतिष्ठा सोमः स्तोमस्य स्तोम उक्थानां ग्रहं
 वा गृहीत्वा चमसं वोन्नीय स्तोत्रमुपाकुर्यात्प्रत्येव सोमः
 स्थापयति प्रति स्तोमम्प्रत्युक्थानि प्रति यजमानस्तिष्ठति
 प्रत्यध्वर्युः॥ (८)

एव तिष्ठति यो वायव्यमस्य ग्रहं वैकान्नविंशतिश्च॥ [२]

यज्ञं वा एतत्सम्भरन्ति यत्सोमक्रयण्यै पदं यज्ञमुखः
 हविर्धाने यर्हि हविर्धाने प्राचीं प्रवर्तयेयुस्तरहि
 तेनाक्षमुपाञ्ज्याद्यज्ञमुख एव यज्ञमनु सं तनोति प्राञ्चमग्निम्प्र
 हरन्त्युत्पत्नीमा नयन्त्यन्वनांसि प्र वर्तयन्त्यथ वा अस्यैष
 धिष्णिषो हीयते सोऽनु ध्यायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा (९)

प्रजां पशून् यजमानस्य शमयितोर्यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं
 नयन्ति तरहि तस्य पशुश्रपणः हरेत्तेनैवैनम्भागिनं
 करोति यजमानो वा आहवनीयो यजमानं वा एतद्वि
 कर्षन्ते यदाहवनीयात्पशुश्रपणः हरन्ति स वैव
 स्यान्निर्मन्थ्यं वा कुर्याद्यजमानस्य सात्मत्वाय यदि
 पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य प्रत्याख्यायमव द्येत्सैव ततः

प्रायश्चित्तिर्ये पशुं विमथीरन् यस्तान्कामयेतार्तिमाच्छेयुरिति
 कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्यर्चाग्रीध्रे जुहुयान्नमोवृत्तिमेवेषां वृद्धे
 ताजगार्तिमाच्छन्ति॥ (१०)

भूत्वा ततः षड्विंशतिश्च॥ [३]

प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जाताश्च या इमाः। तस्मै प्रति
 प्र वैदय चिकित्वा९ अनु मन्यताम्। इमम्पशुम्पशुपते ते
 अद्य बध्नाम्यग्रे सुकृतस्य मध्ये। अनु मन्यस्व सुयजा
 यजाम जुष्टं देवानामिदमस्तु हव्यम्। प्रजानन्तः प्रति
 गृह्णन्ति पूर्वं प्राणमङ्गेभ्यः पर्याचरन्तम्। सुवर्गं याहि
 पथिभिर्देवयानैरोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः। येषामीशे (११)

पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम्। निष्क्रीतो-
 ऽयं यज्ञियम्भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु। ये
 बध्यमानमनु बध्यमाना अभ्यैक्षन्त मनसा चक्षुषा च।
 अग्निस्ता९ अग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया
 संविदानः। य आरण्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो
 बहुधैकरूपाः। वायुस्ता९ अग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः
 प्रजया संविदानः। प्रमुञ्चमानाः (१२)

भुवनस्य॒ रेतो॑ गा॒तुं ध॑त्त॒ यज॑मानाय देवाः। उ॒पाकृत॑
 शशमा॒नं यदस्था॑ज्जी॒वं दे॒वाना॒मप्ये॑तु पाथः। नाना॑ प्रा॒णो
 यज॑मानस्य प॒शुना॑ य॒ज्ञो दे॒वेभिः॑ सह दे॒वयानः॑। जी॒वं
 दे॒वाना॒मप्ये॑तु पाथः स॒त्याः सं॒न्तु यज॑मानस्य का॒माः।
 यत्प॒शुर्मा॒युम॒कृ॒तोरो॑ वा प॒द्भिर्ग्रा॑हते। अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सो
 विश्वा॑न्मु॒ञ्च॒त्व॒हंसः॑। श॒र्मि॒तार॑ उ॒पेत॑न य॒ज्ञम् (१३)

दे॒वेभि॑रि॒न्वित॑म्। पाशा॑त्प॒शुम्प्र॑ मु॒ञ्चत॑ ब॒न्धाद्य॑ज्ञप॑तिं परि॑।
 अ॒दि॒तिः पा॒शम्प्र॑ मु॒मोक्ते॑तं नमः प॒शुभ्यः॑ प॒शुप॑तये करोमि।
 अ॒रा॒ती॒यन्त॑म॒धरं॑ कृ॒णोमि॑ यं द्वि॒ष्मस्तस्मि॑न्प्रति॑ मु॒ञ्चामि॑
 पा॒शम्। त्वा॒मु ते द॑धिरे ह॒व्य॒वाह॑ः श्रु॒तङ्क॑र्तार॑मु॒त य॒ज्ञियं॑ च।
 अ॒ग्ने स॑द॒क्षः स॑त॒नुर॑हि भू॒त्वाऽथ॑ ह॒व्या जा॑तवे॒दो जु॑षस्व।
 जा॑तवे॒दो व॒पया॑ गच्छ॒ दे॒वान्त्व॑हि॒ होता॑ प्रथ॒मो ब॒भूथ॑।
 घृ॒तेन॑ त्वं त॒नुवो॑ वर्धयस्व॒ स्वाहा॑कृत॑ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः।
 स्वाहा॑ दे॒वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑॥ (१४)

ईशे॑ प्रमु॒ञ्चमा॑ना य॒ज्ञन्त्व॑ षोड॑श च॥ [४]

प्रा॒जा॒प॒त्या वै प॒शव॑स्तेषा॑ रु॒द्रोऽधि॑पतिर्यदे॒ताभ्या॑मुपाक॒रोति॑
 ता॒भ्यामे॒वैनं॑ प्र॒तिप्रो॑च्या ल॒भत॑ आ॒त्मनो॑ऽना॒व्रस्का॑य॒

द्वाभ्यामुपाकरोति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्या उपाकृत्य पञ्च
जुहोति पाङ्गाः पशवः पशूनेवाव रुद्धे मृत्यवे वा एष नीयते
यत्पशुस्तं यदन्वारभेत प्रमायुको यजमानः स्यान्नाना प्राणो
यजमानस्य पशुनेत्याह व्यावृत्त्यै (१५)

यत्पशुर्मायुमकृतेति जुहोति शान्त्यै शमितार उपेतनेत्याह
यथायजुरेवैतद्वपायां वा आह्नियमाणायामग्नेर्मधोऽपं क्रामति
त्वामु ते दधिरे हव्यवाहमिति वषामभि जुहोत्यग्नेरेव
मेधमव रुद्धेऽथो शृतत्वाय पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा अन्ये
देवा उपरिष्ठात्स्वाहाकृतयोऽन्ये स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः
स्वाहेत्यभितो वषां जुहोति तानेवोभयान्प्रीणाति॥ (१६)

व्यावृत्त्या अभितो वषां पञ्च च॥ [५]

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरत्या देवताभ्यो
वृश्चते पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देवताभ्य
आ वृश्चते वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्रीध्रमभि मृशेद्वैष्णव्या
हविर्धानमाग्नेय्या स्रुचो वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सदा
यथादेवतमेव यज्ञमुप चरति न देवताभ्य आ वृश्चते
वसीयान्भवति युनज्मि ते पृथिवीं ज्योतिषा सह युनज्मि
वायुमन्तरिक्षेण (१७)

ते सह युनज्मि वाचं सह सूर्येण ते युनज्मि
 तिस्रो विपृचः सूर्यस्य ते। अग्निर्देवता गायत्री छन्द
 उपांशोः पात्रमसि सोमो देवता त्रिष्टुप्छन्दोऽन्तर्यामस्य
 पात्रमसीन्द्रो देवता जगती छन्द इन्द्रवायुवोः पात्रमसि
 बृहस्पतिर्देवताऽनुष्टुप्छन्दो मित्रावरुणयोः पात्रमस्यश्विनौ
 देवता पङ्क्तिश्छन्दोऽश्विनोः पात्रमसि सूर्यो देवता बृहती (१८)

छन्दः शुक्रस्य पात्रमसि चन्द्रमा देवता सतोबृहती छन्दो
 मन्थिनः पात्रमसि विश्वे देवा देवतोष्णिहा छन्द आग्रयणस्य
 पात्रमसीन्द्रो देवता ककुच्छन्द उक्थानाम्पात्रमसि पृथिवी
 देवता विराट्छन्दो ध्रुवस्य पात्रमसि॥ (१९)

अन्तरिक्षेण बृहती त्रयस्त्रिंशच्च॥ [६]

इष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमानस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽष्टुः क्षीयत
 आसन्न्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्यांश्चिदभिशस्त्या इति पुरा
 प्रातरनुवाकाञ्जुहयादात्मन एव तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यते-
 ऽनार्त्ये संवेशाय त्वोपवेशाय त्वा गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या
 अभिभूत्यै स्वाहा प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा

मां हासिष्टं देवतांसु वा एते प्राणापानयोः (२०)

व्यायच्छन्ते येषां सोमः समृच्छते संवेशाय त्वोपवेशाय
त्वेत्याह छन्दांसि वै संवेश उपवेशश्छन्दाभिरेवास्य
छन्दांसि वृद्धे प्रेतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिजित्यै
मरुत्वतीः प्रतिपदो विजित्या उभे बृहद्रथन्तरे भवत इयं
वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेवैनमन्तरेत्यद्य वाव रथन्तरं
श्वो बृहदद्याश्वादेवैनमन्तरेति भूतम् (२१)

वाव रथन्तरम्भविष्यद्बृहद्भूताच्चैवैनम्भविष्यतश्चान्तरैति
परिमितं वाव रथन्तरमपरिमितम्बृहत्परिमिताच्चैवैनमपरि-
मिताच्चान्तरैति विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेतां
स एतज्जमदग्निर्विहव्यमपश्यत्तेन वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं
वीर्यमवृद्धं यद्विहव्यं शस्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो
भ्रातृव्यस्य वृद्धे यस्य भूयांसो यज्ञक्रतव इत्याहुः स देवता
वृद्ध इति यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्तात्स्यादुक्थ्यं कुर्वीत
यद्युक्थ्यः स्यादतिरात्रं कुर्वीत यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृद्धे
वसीयान्भवति॥ (२२)

नि॒ग्राभ्याः॑ स्थ दे॒वश्रु॒त आ॒युर्मे॑ तर्पयत प्रा॒णं मे॑ तर्पयतापा॒नं
मे॑ तर्पयत व्या॒नं मे॑ तर्पयत॒ चक्षु॑र्मे तर्पयत॒ श्रोत्रं॑ मे तर्पयत॒
मनो॑ मे तर्पयत॒ वाचं॑ मे तर्पयतात्मा॒नं मे॑ तर्पयताङ्गा॒नि मे॑
तर्पयत प्र॒जां मे॑ तर्पयत पु॒शून्मे॑ तर्पयत गृ॒हान्मे॑ तर्पयत
गु॒णान्मे॑ तर्पयत स॒र्वग॑णं मा तर्पयत तर्पय॑त मा (२३)

गु॒णा मे॒ मा वि॒ तृ॒ष॒न्नोष॑धयो॒ वै सोम॑स्य॒ विशो॒ विशः॑
खलु॒ वै राज्ञः॑ प्रदा॑तोरीश्व॒रा ऐ॒न्द्रः सोमोऽवी॑वृ॒धं वो॒ मन॑सा
सुजा॑ता ऋत॑प्रजा॒ता भग॒ इद्वः॑ स्याम। इन्द्रे॑ण दे॒वीर्वी॑रु॒धः
संवि॑दाना॒ अनु॑ मन्यन्ता॒ः स॒व॒नाय॑ सोम॒मित्या॒हौष॑धीभ्य
ए॒वैन॑ः॒ स्वायै॑ वि॒शः स्वायै॑ दे॒वता॑यै नि॒र्या॒च्याभि॑ षु॒णोति॑
यो वै सोम॑स्याभिषूयमा॑णस्य (२४)

प्र॒थ॒मोऽंशुः॑ स्कन्द॑ति॒ स ई॑श्व॒र इन्द्रि॑यं वी॒र्यं॑ प्र॒जां पु॒शून्
यज॑मानस्य॒ निर्ह॑न्तोस्तम॒भि म॑न्त्रये॒ता मा॑स्कान्त्स॒ह प्र॒जया॑
स॒ह रा॒यस्पोषे॑णेन्द्रि॒यं मे॑ वी॒र्यं॑ मा निर्व॑धी॒रित्या॒शिष॑मे॒वैता॑मा
शा॑स्त इन्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्यस्य॑ प्र॒जायै॑ प॒शूना॑मनि॒र्घा॒ताय॑
द्र॒प्सश्च॑स्कन्द॒ पृथि॒वीम॑नु॒ द्यामि॑मं च॒ योनि॑मनु॒ यश्च॑
पूर्वः॑। तृ॒तीयं॑ योनि॒मनु॑ स॒श्वर॑न्तं द्र॒प्सं जु॑होम्यनु॒ सप्त॑

होत्राः॥ (२५)

तुर्पयंत माऽभिषूयमाणस्य यश्च दशं च॥ [८]

यो वै देवान्देवयशसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेनं
देवयशस्यैव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येषु
यान्प्राचीनमाग्रयणाद्गृहीयात्तानुपांशु गृहीयाद्यानूर्ध्वांस्त
देवानेव तद्देवयशसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेनं
देवयशस्यैव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येष्वग्निः
प्रातःसवने पातवस्मान् वैश्वानरो महिना विश्वशम्भूः। स नः
पावको द्रविणं दधातु (२६)

आयुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम। विश्वे देवा मरुत इन्द्रो
अस्मानस्मिद्धितीये सवने न जह्युः। आयुष्मन्तः प्रियमेषां
वदन्तो वयं देवानां सुमतौ स्याम। इदं तृतीयं सवनं
कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त। ते सौधन्वनाः सुव्रानशानाः
स्विष्टिं नो अभि वसीयो नयन्तु। आयतनवतीर्वा अन्या
आहुतयो हूयन्तेऽनायतना अन्या या आघारवतीस्ता
आयतनवतीर्याः (२७)

सौम्यास्ता अनायतना ऐन्द्रवायवमादायाघारमा

घारयेदध्वरो यज्ञोऽयमस्तु देवा ओषधीभ्यः पशवे नो जनाय
विश्वस्मै भूतायाध्वरोऽसि स पिन्वस्व घृतवद्देव सोमेति
सौम्या एव तदाहुतीरायतनवतीः करोत्यायतनवान्भवति
य एवं वेदाथो द्यावापृथिवी एव घृतेन व्युनक्ति ते व्युत्ते
उपजीवनीये भवत उपजीवनीयो भवति (२८)

य एवं वेदैष ते रुद्र भागो यं निरयाचथास्तं जुषस्व
विदेगौपत्यं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिम्।
मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्स नाभानेदिष्टं ब्रह्मचर्यं वसन्तं
निरभजत्स आगच्छत्सोऽब्रवीत्कथा मा निरभागिति न त्वा
निरभाक्षमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे सत्तमांसते ते (२९)

सुवर्गं लोकं न प्र जानन्ति तेभ्य इदम्ब्राह्मणम्ब्रूहि ते सुवर्गं
लोकं यन्तो य एषाम्पशवस्तांस्ते दास्यन्तीति तदेभ्यो-
ऽब्रवीत्ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषाम्पशव आसन्तानस्मा
अददुस्तम्पशुभिश्चरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आगच्छत्सोऽब्रवीन्मम
वा इमे पशव इत्यदुर्वै (३०)

मह्यमिमामित्यब्रवीन्न वै तस्य त ईशत इत्यब्रवीद्यद्यज्ञवास्तौ
हीयते मम वै तदिति तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यं सो-

ऽब्रवीद्यज्ञे मा भूजाथ ते पशून्नाभि मङ्स्य इति
 तस्मा एतम्मन्थिनः सङ्स्रावमजुहोत्ततो वै तस्य रुद्रः
 पशून्नाभ्यमन्यत यत्रैतमेवं विद्वान्मन्थिनः सङ्स्रावं जुहोति
 न तत्र रुद्रः पशून्नाभि मन्यते॥ (३१)

दधात्वायतनवतीर्या उपजीवनीयौ भवति तेऽदुर्वै यत्रैतमेकादश च॥—————[९]

जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक्।
 यद्वाचो मधुमत्तस्मिन्मा धाः स्वाहा सरस्वत्यै। ऋचा
 स्तोमं समर्धय गायत्रेण रथन्तरम्। बृहद्वायत्रवर्तनि। यस्ते
 द्रप्सः स्कन्दति यस्ते अंशुर्बाहुच्युतो धिषण्योरुपस्थात्।
 अध्वर्योर्वा परि यस्ते पवित्राथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि।
 यो द्रप्सो अंशुः पतितः पृथिव्यां परिवापात् (३२)

पुरोडाशात्करम्भात्। धानासोमान्मन्थिन इन्द्र
 शुक्राथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। यस्ते द्रप्सो
 मधुमा इन्द्रियावान्थ्स्वाहाकृतः पुनरप्येति देवान्। दिवः
 पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षाथ्स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि।
 अध्वर्युर्वा ऋत्विजा प्रथमो युज्यते तेन स्तोमो योक्तव्यं
 इत्याहुर्वागंग्रेगा अग्र एत्वृजुगा देवेभ्यो यशो मयि दधती

प्राणान्पशुषु प्रजाम्मयि (३३)

च यजमाने चेत्याह वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्ति वास्तु वा
एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्गृहान्गृहीत्वा बहिष्पवमानः सर्पन्ति
परांश्चो हि यन्ति परांचीभिः स्तुवते वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योप
तिष्ठते यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेवाकर्विष्णो त्वं नो अन्तमः
शर्म यच्छ सहन्त्या प्र ते धारा मधुश्चुत उथ्सं दुहते
अक्षितमित्याह यदेवास्य शयानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेना
प्याययति॥ (३४)

परिवापात्प्रजां मयि दुहते चतुर्दश च॥ [१०]

अग्निना रयिमश्रवत्पोषमेव दिवेदिवे। यशसं वीरवत्तमम्॥
गोमाः अग्नेऽविमाः अश्वी यज्ञो नृवथ्सखा सदमिदप्रमृष्यः।
इडावाः एषो असुर प्रजावान्दीर्घो रयिः पृथुबुध्नः सभावान्॥
आ प्यायस्व सं ते॥ इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुप ह्वये।
अस्माकमस्तु केवलः॥ तन्नस्तुरीपमर्धं पोषयिषु देवं त्वष्टर्वि
रराणः स्यस्व। यतो वीरः (३५)

कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः।
शिवस्त्वष्टरिहा गंहि विभुः पोष उत त्मना। यज्ञेयज्ञे

न उद॑वा पि॒शङ्ग॑रूपः सु॒भरो॑ वयो॒धाः श्रु॑ष्टी वी॒रो जा॑यते
 दे॒वका॑मः। प्र॒जां त्वष्टा॑ वि ष्य॑तु नाभि॑म॒स्मे अथा॑
 दे॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः॑। प्र णो॑ दे॒व्या नो॑ दि॒वः। पी॒पि॒वा॒स॒स॒
 सर॑स्वतः स्तनं॒ यो वि॒श्वदर्श॑तः। धु॒क्षी॒महि॑ प्र॒जामिष॑म् (३६)

ये ते॑ सर॒स्व ऊ॒र्मयो॑ मधु॒मन्तो॑ घृ॒तश्चु॑तः। तेषां॑
 ते सु॒म्रमी॑महे। यस्य॑ व्र॒तम्प॒शवो॑ यन्ति॒ सर्वे॑ यस्य॑
 व्र॒तमु॑प॒तिष्ठ॑न्त॒ आपः॑। यस्य॑ व्र॒ते पु॑ष्टि॒पति॑र्नि॒विष्ट॑स्त॒
 सर॑स्वन्त॒मव॑से हुवेम। दि॒व्य॒सु॒पर्णं॑ व॒यस॑म्बृ॒हन्त॑म॒पां
 गर्भं॑ वृष॒भमोष॑धी॒नाम्। अ॒भी॒पतो॑ वृ॒ष्ट्या त॑र्पयन्तं॒ त॒
 सर॑स्वन्त॒मव॑से हुवेम। सि॒नी॒वालि॑ पृथु॒ष्टुके॑ या दे॒वाना॑म॒सि
 स्वसा॑। जुष॒स्व ह॒व्यम् (३७)

आहु॑तं प्र॒जां दै॒वि दि॒दिङ्ङि॑ नः। या सु॒पा॒णिः स्व॑ङ्गुरिः
 सु॒षूमा॑ बहु॒सूव॑री। तस्यै॑ वि॒श्व॒पत्न्यै॑ ह॒विः सि॑नी॒वा॒ल्यै
 जु॒होत॑न। इन्द्रं॑ वो वि॒श्वत॑स्परीन्द्रं॒ नरः॑। अ॒सि॑तवर्णा
 हर॑यः सु॒पर्णा मि॒हो वसा॑ना दि॒वमु॑त्प॒तन्ति॑। त आ॒
 ऽव॑वृ॒त्रन्त्स॑द॒नानि॑ कृ॒त्वादि॑त्पृथि॒वी घृ॑तैर्व्यु॒द्यते॑। हि॒र॒ण्य॑के॒शो
 रज॑सो वि॒सारे॑ऽहि॒र्धुनि॑र्वा॒त इव॑ ध॒र्जी॑मान्। शुचि॑भ्राजा

उषसः (३८)

नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः। आ ते सुपर्णा
अमिनन्त एवैः कृष्णो नौनाव वृषभो यदीदम्। शिवाभिर्न
स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा। वाश्रेवं
विद्युन्मिमाति वृथ्सं न माता सिषक्ति। यदेषां वृष्टिरसर्जि।
पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय दिवश्चिथ्सानु रेजत स्वने वः।
यत्क्रीडथ मरुतः (३९)

ऋष्टिमन्त आप इव सध्रियंश्चो धवध्वे। अभि क्रन्द स्तनय
गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन। दृति सु कर्ष विषितं
न्यश्च समा भवन्तूद्वता निपादाः। त्वं त्या चिदच्युताग्ने पशुर्न
यवसे। धामा ह यत्ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्कसः। अग्ने
भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य धाम। याश्च (४०)

माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संदधुः पृष्ठबन्धो।
दिवो नो वृष्टिम्मरुतो ररीध्वम्प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य
धाराः। अर्वाङितेन स्तनयिषुतेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः।
पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद्विदथेष्वामुवः। अत्यं
न मिहे वि नयन्ति वाजिनमुथ्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्।

उ॒द॒प्रु॒तो मरु॒त॒स्ता॑ꣳ इ॒य॒र्त॒ वृ॒ष्टि॒म् (४१)

ये वि॒श्वे म॒रु॒तो जु॒नन्ति॑। क्रो॒शा॒ति॒ गर्दा॑ क॒न्ये॒व तु॒त्रा
पे॒रु॑ तु॒ञ्जाना॑ प॒त्ये॒व जा॒या। घृ॒तेन॒ द्यावा॑पृथि॒वी म॒धु॒ना
स॒मु॒क्ष॒त॒ प॒य॑स्वतीः कृ॒णु॒ताप॒ ओष॑धीः। ऊ॒र्जं च॒ तत्र॑ सु॒म॒तिं
च॑ पि॒न्वथ॒ यत्रा॑ न॒रो म॒रु॒तः सि॒ञ्च॒था म॒धु॑। उ॒दु त्य॒श्चि॒त्र॒म्।
औ॒र्व॒भृ॒गु॒वच्छु॑चि॒मप्र॑वा॒न॒व॒दा हु॑वे। अ॒ग्निꣳ स॒मु॒द्र॒वा॑स॒स॒म्।
आ स॒वꣳ स॒वि॒तु॒र्य॒था भ॑ग॒स्ये॒व भु॒जिꣳ हु॑वे। अ॒ग्निꣳ
स॒मु॒द्र॒वा॑स॒स॒म्। हु॒वे वा॒त॑स्वनं क॒वि॒म्प॒र्ज॒न्य॑क्र॒न्धꣳ स॒हः।
अ॒ग्निꣳ स॒मु॒द्र॒वा॑स॒स॒म्॥ (४२)

वी॒र इ॒षꣳ ह॒व्य॑मु॒ष॒सो म॒रु॒तश्च॑ वृ॒ष्टिं भ॑ग॒स्य द्वा॑द॒श च॥ [११]

यो वै प॒र्व॒मा॒ना॒ना॒न्त्री॒णिं प॒रि॒भूः स्फ॒यः स्व॒स्ति॒र्भ॒क्षेहि॑ म॒ही॒नां प॒यो॑ऽसि॒ दे॒वं स॒वि॒त॒रे॒त॑त्
श्ये॒नाय॑ यद्वे हो॒तो॑प॒यामृ॑हीतोऽसि॒ वा॒क्ष॒स॒त्प्र सो अ॑ग्न॒ एका॑द॒श॥ [१२]

[प्र॒जाप॑तिर॒काम॑य॒त प्र॒जाप॑ते॒र्जाय॑माना॒ व्याय॑च्छ॒न्ते म॒ह्यमि॑मा॒न्मा॒या मा॒यि॒नां
द्वि॒च॑त्वा॒रिꣳश॑त्॥४२॥ प्र॒जाप॑तिर॒काम॑य॒ताग्निꣳ स॒मु॒द्र॒वा॑स॒स॒म्॥]